

GERMANY'S ECONOMIC MIRACLE: THE DOMINANCE OF ORDOLIBERALISM AND ITS END (1948-1966)

Copyright © 2022 The Author/s

Peer review method: Double-Blind

Accepted: September 17, 2022

Published: October 02, 2022

Original scientific article

DOI suffix: 10.36962/NEC17022022-16

Vasil Khizanishvili,

Doctor of Social Sciences in Economics,

Invited Professor of Iakob Gogebasvili Telavi State University

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7179-8967>

E-mail: vasil.khizanishvili@tesau.edu.ge

ABSTRACT

Germany's economic miracle had a theoretical basis with the ordoliberal view of the so-called 'Freiburg School', which was definitely not simple and rectilinear. Oiken's conceptions of economic development were in clear contradiction with Müller-Armakis approaches, which were characterized by the opposition between free market relations and state interventions and which ultimately led to the end of the ordoliberal course.

Keywords: Economic Miracle, germany's Economic Miracle

REFERENCES:

1. Abelshausen, Werner.: Deutsche Wirtschaftsgeschichte. Von 1945 bis zur Gegenwart. München, 2011, S. 70 f
2. Altmann, Georg.: Aktive Arbeitsmarktpolitik: Entstehung und Wirkung eines Reformkonzepts in der Bundesrepublik Deutschland. Franz Steiner Verlag, 2004, S.194.
3. Berndt, Arnold/Goldschmidt, Nils.: Wettbewerb als Aufgabe. Leonhard Mikschs Beitrag zur Ordnungstheorie und -politik. In: ORDO. Jahrbuch für die Ordnung von Wirtschaft und Gesellschaft, 51, 2000, S.40.
4. Biedenkopf Kurt H.: Ludwig Erhards Ringen um eine politische Gesamtordnung. In: Karl Hohmann: Grundtexte zur Sozialen Marktwirtschaft. Band 2: Das Soziale in der Sozialen Marktwirtschaft. 1. Auflage. Gustav Fischer, 1988, S. 460
5. Cassel, Dieter/Apolte, Thomas (Hrsg.): 50 Jahre soziale Marktwirtschaft: ordnungstheoretische Grundlagen, Realisierungsprobleme und Zukunftsperspektiven einer wirtschaftspolitischen Konzeption. Lucius und Lucius, Stuttgart, 1998, S.105
6. Diez,Willi.: Die internationale Wettbewerbsfähigkeit der deutschen Automobilindustrie: Herausforderungen und Perspektiven. Oldenbourg Verlag, 2012, S.77.
7. Die Währungsreform 1948 [Westdeutschland]. [https://de.wikipedia.org/wiki/W%C3%A4hrungsreform_1948_\(Westdeutschland\)](https://de.wikipedia.org/wiki/W%C3%A4hrungsreform_1948_(Westdeutschland)).
8. Fuhrmann, Uwe.: Die Entstehung der "Sozialen Marktwirtschaft" 1948/49. Eine historische Dispositionanalyse. UVK Verlagsgesellschaft, Konstanz und München, 2017, S.145.
9. Löffler, Bernhard.: Soziale Marktwirtschaft und administrative Praxis. Frantz Steiner Verlag, 2002, S. 95.
10. Leisering, Lutz.: Der deutsche Nachkriegssozialstaat – Entfaltung und Krise eines zentristischen Sozialmodells. In: Hans-Peter Schwarz (Hrsg.): Die Bundesrepublik Deutschland: eine Bilanz nach 60 Jahren. Böhlau, Köln/Weimar, 2008, S.425.
11. Leaman, Jeremy.: The Political Economy of Ger-

many under chancellors Kohl and Schröder. Berghahn Books, 2009, S.33.

12. Müller-Armack, Alfred: Soziale Marktwirtschaft. In: Erwin von Beckerath, Hermann Bente, Carl Brinkmann u.a. (Hrsg.): Handwörterbuch der Sozialwissenschaften: Zugleich Neuauflage des Handwörterbuch der Staatswissenschaften. Fischer, Stuttgart 1956 (Band 9), S.390

13. Müller-Jentsch, Walter.: Arbeit und Bürgerstatus: Studien zur sozialen und industriellen Demokratie. VS Verlag, Wiesbaden, 2008, S.196.

14. Lindlar, Ludger.: Das Missverständene Wirtschaftswunder. 1 Auflage, Mohr Siebeck, 1997, S.32

15. Nützenadel Alexander.: Stunde der Ökonomen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2011, S.244-245.

16. Pätzold, Jürgen.: Soziale Marktwirtschaft: Konzeption – Entwicklung – Zukunftsaufgaben. 6., überab. Auflage, Verlag Wiss. Und Praxis, Ludwigsburg 1994.

17. Hochkerts, Hans Günter.: Der deutsche Sozialstaat: Entfaltung und Gefährdung seit 1945. Vandenhoeck & Ruprecht, 2011, S.12.

18. Osswalt, Walter.: Offene Fragen zur Rezeption der Freiburger Schule. In: Nils Goldschmidt, Michael Wohlgemuth: Grundtexte zur Freiburger Tradition der Ordnungsökonomik. Mohr Siebeck, Tübingen, 2008, S.131 f.

19. Reichel, Richard.: Soziale Marktwirtschaft, Sozialstaat und liberale Wirtschaftsordnung. In: Gesellschaft für kritische Philosophie Nürnberg (Hrsg.): Zeitschrift für freies Denken und humanistische Philosophie. Sonderheft 2 (1988), S. 83-92. Online: Soziale Marktwirtschaft, Sozialstaat und liberale Wirtschaftsordnung (PDF; 43 kB), S. 7.

20. Schlecht, Otto.: Leitbild oder Alibi ? Zur Rolle der Konzeption der Sozialen Marktwirtschaft in der praktischen Wirtschaftspolitik. In: Dieter Cassel (Hrsg.): 50 Jahre soziale Marktwirtschaft: ordnungstheoretische Grundlagen, Realisierungsprobleme und Zukunftsperspektiven einer wirtschaftspolitischen Konzeption. Lucius und Lucius, Stuttgart, 1998, S. 41.

21. Temin, Peter.: The Golden Age of European growth: A review essay. In: European Review of Economic History . Band 1, Nr. 1, April, 1997, S.127-149.

გერმანიის ეკონომიკური სასწაული: ორდოლიბერალიზმის დომინანცია და მისი დასასრული (1948-1966 წწ.)

ვასილ ხიზანიშვილი,
სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი ეკონომიკაში,
იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
მონვეული პროფესორი
ელ.ფოსტა: vasil.khizanishvili@tesau.edu.ge

აბსტრაქტი

გერმანიის ეკონომიკურ სასწაულს გააჩნდა თეორიული საფუძველი ე.წ. „ფრაიბურგის სკოლის“ რდოლიბერალური ხედვით, რაც ნამდვილად არ იყო მარტივი და სწორხაზოვანი. ეკონომიკური განვითარების ოიკენისეული წარმოდგენები აშკარა წინააღმდეგობაში მოდიოდა მიულერ-არმაკისეულ მიდგომებთან, რაც თავისუფალი საბაზრო ურთიერთობისა და სახელმწიფო ჩარევებს შორის არსებული შეპირისპირებით ხასიათდებოდა და რამაც, საბოლოოდ ორდოლიბერალური კურსის დასასრულეა გამოიწვია.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური სასწაული, გერმანიის ეკონომიკური სასწაული

შესავალი

გერმანიის ეკონომიკური სასწაულის იდეა დაკავშირებულია „სოციალური საბაზრო ეკონომიკის“, კონცეფციასთან, რაც თავის მხრივ ეფუძნება ე.წ. ფრაიბურგის სკოლის სამეცნიერო შრომებს, რომელთა მნიშვნელოვანი წარმომადგენლები იყვნენ (პოლიტი)ეკონომისტი ვალტერ ოიკენი და იურისტი ფრანც ბიომი. მათთან ერთად სოციალურ

რი საბაზრო ეკონომიკის კონცეფცია თეორიულად შემუშავებული იქნა ვილჰელმ რიოპკეს, ალექსანდერ რიუსტოვის, ლეონარდ მიკის(რომელიც ფრაიბურგის უნივერსიტეტში დასახელდა ოიკენის ინსტიტუციონალურ მემკვიდრედ, რომელმაც განახორციელა ენობრივ-ტერმინოლოგიური ცვლილება „თავისუფალიდან“ „სოციალური საბაზრო ეკონომიკისკენ“)[1] და რომელიც გახდა „სავალუტო რეფორმის საფასო პოლიტიკის მხარდაჭერის პიო-

ნერი და იდეების გენერატორი ერჰარდისთვის”[2], ალფრედ მიულერ-არმაკისა და სხვათა მიერ, რისი პოლიტიკური აღსრულება გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში წარიმართა ეკონომიკის მინისტრის, ლუდვიგ ერჰარდის ხელმძღვანელობით.

ოიკენმა შეიმუშავა კონკურენციული წესრიგის ძირითადი პრინციპები, რაც უზრუნველყოფს ეფექტიანობასა და თავისუფლებას კონკურენციული პროცესის თავისუფალი/შეუფერხებელი მოძრაობის (ე.ი. შეუზღუდავი ფუნქციონირების) გზით. ოიკენისთვის, კონკურენციული წესრიგის ფუძემდებლური პრინციპები არის ქმედუნარიანი ფასების სისტემა (ფასების ფუნქციონირების სისტემა), მონეტარული პოლიტიკის პრიორიტეტი, ბაზრებზე თავისუფალი დაშვება, წარმოების საშუალებებზე კერძო საკუთრება, კონტრაქტის თავისუფლება, პასუხისმგებლობის პრინციპი და ეკონომიკური და პოლიტიკის თანმიმდევრულობა. ამ საკითხებზე ფოკუსირებული პოლიტიკა ყურადღებას უნდა აქცევდეს მსგავსი კონკურენციული წესრიგის ურთიერთდამოკიდებულებას ცხოვრების სხვა სფეროებთან.

ოიკენის თანახმად, არსებობს სფეროები, სადაც კონკურენციული წესრიგის ფუძემდებლური პრინციპები საკმარისი არ არის, კონკურენტული წესრიგის ქმედუნარიანობის შესანარჩუნებლად. ის ასახელებს სოციალური პოლიტიკის, ეფექტიანობით შეპირობებულ მონოპოლიურ მდგომარეობათა, შემოსავლების განაწილების, შრომის ბაზრებისა და გარემოსდაცვითი პრობლემატიკის საკითხებს. აღნიშნული ბოლო ოთხი სფერო ემთხვევა ოიკენის მიერ შემუშავებულ მარეგულირებელ პრინციპებს. ამასთან, მარეგულირებელი პრინციპების განსახორციელებლად საჭირო ზომები არ უნდა ეფუძნებოდეს ცალმხრივ ეკონომიკურ პოლიტიკას, არამედ უნდა ხელმძღვანელობდეს ეკონომიკური კონსტიტუციის (რამიც იგულისხმება „საერთო გადაწყვეტილება საზოგადოების ეკონომიკური ცხოვრების წესრიგის შესახებ“) პრინციპებით.

ვალტერ ოიკენისთვის და მისი თანამოაზრეებისთვის სახელმწიფოს უმთავრესი ეკონომიკური პოლიტიკის ამოცანა იყო მონოპოლიებით, კარტელებითა და ძალაუფლების ფლობის სხვა ფორმებით, ეკონომიკური ძალაუფლების კონცენტრაციის თავიდან აცილება/ხელის შეშლა. მისთვის ასევე პრობლემატური იყო სახელმწიფოს მონოპოლიური ძალაუფლება. ოიკენის მსგავსად, ფრანც ბიომის მოთხოვნაც იყო სწორედ ბრძოლა მონოპოლიების წინააღმდეგ და კონკურენციული წესრიგის

ჩამოყალიბება სახელმწიფოს ხელშეწყობით. ლუდვიგ ერჰარდისთვის, თავისუფალი კონკურენციის შენარჩუნება, ფულადი ღირებულების დაცვა და ფასების დონის სტაბილურობა მთავრობის თანმიმდევრული პოლიტიკის უზრუნველყოფით, ლიბერალურ საზოგადოებრივ წესრიგზე დაფუძნებული სახელმწიფოს ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ამოცანა იყო. თუმცა, ფაქტობრივმა პოლიტიკურმა განვითარებამ ერჰარდის სურვილის საპირისპიროდ, ჯერ კიდევ გერმანიის ქრისტიან-დემოკრატიული კავშირის (Christlich Demokratische Union Deutschlands / CDU) მმართველობის დროს, ყველა ასპექტში შეიძინა განსხვავებული მიმართულება; ერჰარდის მიერ პროპაგანდირებული/დეკლარირებული სახელმწიფოს შეზღუდვა პოლიტიკურად ვერ განხორციელდა.

ძირითადი ნაწილი

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, სამხედრო/ომის ეკონომიკიდან (Die Kriegswirtschaft) აღმოცენებული სამეურნო მართვის სისტემა, თითქმის უცვლელი სახით აგრძელებდა ფუნქციონირებას. იმ დროს, დაგეგმარება და მართვა გამოყენებული იქნა როგორც დროებითი საშუალება, ეკონომიკური ცხოვრების კვლავ გამოსაცოცხლებლად. ამდენად, „1000 კალორიის დროებაში“ (“Die Zeit der 1000 Kalorien”), სასურსათო პოლიტიკის მართვა, მოსახლეობის დიდი ნაწილისთვის იყო გადარჩენის საშუალება.

1948 წლამდე, მთლიანი ძირითადი ფონდები/აქტივები გაუთანაბრდა 1936 წლის დონეს.[3] ეს მაშინ, როდესაც სამრეწველო წარმოება 1936 წლის ნახევარზე ოდნავ ნაკლებს შეადგენდა. (იხ. [1], S. 107) 1947 წელს, ამერიკისა და ბრიტანეთის საოკუპაციო ზონებში გატარდა ლონისძიებები, ომის შედეგად დაზიანებული სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის აღსადგენად.(იხ.[3], S. 115 ff.) 1947 წლის შემოდგომაზე გაიზარდა წარმოება, თუმცა მოსახლეობის მომარაგება-უზრუნველყოფა მაინც არ გაუმჯობესდა, ვინაიდან სავალუტო რეფორმების მოლოდინში, წარმოიქმნა მარაგების დიდი მოცულობა.(იხ.[3].S.119) 1948 წლის 20 ივნისს დაიწყო სავალუტო რეფორმა, რაც უშუალო კავშირში იყო ორი ზონის ეკონომიკური საბჭოს დირექტორის, ლუდვიგ ერჰარდის მიერ ფასების გათავისუფლების დადგენილებასთან[4], და რომელიც განეკუთვნება, გერმანიის ომის შემდგომი ისტორიის უმნიშვნელოვანეს ეკონომიკურ ლონისძიებათა რიცხვს[5](Die Währungsreform

1948 [Westdeutschland]. [https://de.wikipedia.org/wiki/W%C3%A4hrungsreform_1948_\(Westdeutschland\)](https://de.wikipedia.org/wiki/W%C3%A4hrungsreform_1948_(Westdeutschland))). ორდოლიბერალი ლეონარდ მიკშის მიერ შემუშავებული “სახელმძღვანელო პრინციპთა კანონის/წესების” თანახმად, პირველ რიგში გათავისუფლდა ფასები სამომხმარებლო საქონელზე, ხოლო მოგვიანებით კი მნიშვნელოვან სამრეწველო პროდუქციაზე, გათბობისა და სასურსათო საშუალებებზე(სურსათ-სანოვაგე).(იხ.[4], S.95) სავალუტო რეფორმა ნამდვილად დროული და საჭირო იყო.

ეკონომიკური აღმავლობა უკვე 1947 წელს იწყება (1947 იანვრიდან 1948 წლის ივლისამდე სამრეწველო პროდუქცია 1936 წლის არსებული 34%-იანი დონიდან გაიზარდა 57%-მდე, ხოლო სავალუტო რეფორმიდან გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის დაფუძნებამდე მისმა მოცულობამ 86%-ს მიაღწია).(იხ.[3], S.107) ფასების გათავისუფლებისას თავი იჩინა ე.წ. Die Durchbruchskrise (გარღვევის/თავის დაღწევის კრიზისი). სურსათზე ღირებულება უფრო სწრაფად იზრდებოდა, ვიდრე საათობრივი ხელფასები. რაც შეეხება უმუშევრობას, მისი დონე 3,2%-დან 1950 წლის დასაწყისამდე 12,2%-მდე გაიზარდა.(იხ. [3], S.153) ამ დროისთვის სოციალური საბაზრო ეკონომიკის საზოგადოებრივი კომპონენტი არსებითად შედგებოდა სოციალური უზრუნველყოფის უკვე არსებული სისტემიდან, რომელიც, ჰენრი ც. ვალიხის(Henry C. Wallich) დაკვირვებით, მდგომარეობა “საზოგადოებრივად ჯერ კიდევ ასატანად მოჩანდა”.(იხ.[3], S.160)

კორეის ომის(1950 - 1953) შედეგად, გლობალური ეკონომიკური ბუმის ფონზე, შრომის ბაზარზე არსებული ვითარება დამშვიდდა (და გაუმჯობესდა). რასაკვირველია, მოკავშირეების დიდი კომისია (Die Alliierte Hohe Kommission) ხელს უწყობდა, რომ გერმანიას თავისი წვლილი შეეტანა დასავლური თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცებაში იმით, რომ უპირატესობა მიენიჭებინა კვლავაც თავისუფალ შესაძლებლობებზე დამყარებულ საქმიანობისთვის, ფოლადის წარმოების მიმართულებით. ამან ლუდვიგ ერჰარდი ძალზე შეაშფოთა, რომელმაც საგეგმო შტაბები ფედერაციული ეკონომიკის სამინისტროში დროებით გააუქმა.(იხ.[3], S.164-165) ამ სიტუაციაში ეკონომიკის მთავარმა გაერთიანებებმა და პროფ.კავშირებმა აიღეს ინიციატივა და დააფუძნეს (ფედერაციული რესპუბლიკის ეკონომიკის მინისტრის თანხმობით) შემსყიდველი კარტელი, რათა ნედლეული სამომხმარებლო საქონლის ინდუსტრიიდან მძიმე მრეწველობაში გადანაცვლებულიყო. ამგვარად, მათ აღმოფხვრეს

მართვის ის ხარვეზები (ამოავსეს მართვის ხარვეზები), რომელიც ერჰარდის ეკონომიკურმა პოლიტიკამ შეგნებულად დატოვა და მნიშვნელოვნად გააძლიერა მათი გავლენა. ამრიგად, სოციალური საბაზრო ეკონომიკის ჩარჩო-პირობები ფუნდამენტურად შეიცვალა. კორეის კრიზისმა დააჩქარა კორპორატიული საბაზრო ეკონომიკის რენესანსი. (იხ.[3], S.168, 170)

გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის(1949) დაფუძნების შემდეგ, მნიშვნელოვანი მარეგულირებელი გადაწყვეტილებები იქნა მიღებული. ასე მაგალითად, სატარიფო ავტონომიის გამტკიცება 1949 წლის სატარიფო ხელშეკრულების კანონის (Das Tarifvertragsgesetz (TVG) vom 9. April 1949) საშუალებით, და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, დასაქმებულთა(მუშაკთა/თანამშრომელთა) პარიტეტულ საფუძველზე მონაწილეობის რეგულაციით/მონწერისგებით(Die Regelung der betrieblichen Mitbestimmung; Mitbestimmung - მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღებაში/მონაწილეობა მართვაში) [საზოგადოებრივ და კერძო საკითხებში], და დასაქმებულთა თანამშრომლობა [ეკონომიკურ საკითხებში], თანამშრომელთა საწარმოს წარმომადგენლობით ორგანოებში კანონის საშუალებით [კანონი თანამშრომელთა მდგომარეობის შესახებ საწარმოში] (Das Betriebsverfassungsgesetz, 1952).[6] ეკონომიკის რეორგანიზაციასთან დაკავშირებული პროფ.კავშირული კონცეფცია, მისი ეკონომიკური თანხმობის(Die wirtschaftlichen Mitbestimmung) ძირითადი ელემენტი და სოციალური საბაზრო ეკონომიკის ორდოლიბერალური კონცეფცია, ფედერაციული რესპუბლიკის პირველ დეკადაში დიამეტრალურად ეწინააღმდეგებოდა ერთმანეთს. [7] 1957 წლის ბუნდესბანკის აქტის(Das Bundesbankgesetz) თანახმად, Deutsche Bundesbank-მა ფასების დონის სტაბილურობა უმნიშვნელოვანეს მიზნად დაისახა(იხ.[6]) რასაკვირველია, 1949 წლიდან 1973 წლამდე ბრეტონ-ვუდსის სისტემაში(Bretton-Woods-System) მონაწილეობა იმას ნიშნავდა, რომ Deutsche Bundesbank-ს ფიქსირებული(მყარი) გაცვლითი კურსის მხარდასაჭერად ხშირად უნდა გაეკეთებინა სავალუტო (უცხოური ვალუტის) შესყიდვები, რაც ზრდიდა ფულის მასის მოცულობასა და ინფლაციას, და ამავე დროს, იწვევდა DM-ის კურსის შემცირებას, რითაც ხელს უწყობდა ხელსაყრელი ექსპორტის პირობების შექმნას. ფასების დონის სტაბილურობა მხოლოდ 1973 წელს გახდა რეალური პრიორიტეტი.[8] D-Mark-ის კურსის ქრონიკული შემცირება 1973 წლამდე

THE NEW ECONOMIST / ახალი ეკონომისტი

ძლიერ უწყობდა ხელს გერმანიის საავტომობილო ინდუსტრიის ზრდას.[9]

გადაწყვეტილებამ სოციალური საბაზრო ეკონომიკის სოციალური დიმენსიის (საზოგადოებრივი განზომილების) ფორმირების შესახებ, საპენსიო რეფორმის საკითხის ინიცირება გამოიწვია. სრული დაფინანსების ნორმატიული საპენსიო დაზღვევა დიდნილად დევაღვირებული(გაუფასურებული) იქნა ჰიპერინფლაციითა და ომის ფარული დაფინანსებით. პენსიონერების საარსებო წყაროს /საშუალებების უზრუნველსაყოფად, საპენსიო უზრუნველყოფა ახალ ბაზისზე უნდა დაფუძნებულიყო.(იხ.[3] S.195) განიხილებოდა სახალხო კაპიტალიზმი, ბრიტანულ-სკანდინავიური მოდელის მიხედვით კეთილდღეობის სახელმწიფოზე გადასვლა და ბისმარკისეულ სოციალურ უზრუნველყოფათა უფრო ეფექტური ფორმირება, თანამედროვე სოციალური სახელმწიფოსთვის.(იხ.[3], S.190) 1957 წლის საპენსიო რეფორმამ აჩვენა, რომ გერმანიის ბისმარკისეული სოციალური დაზღვევის ტრადიცია აჭარბებდა/სჯობდა როგორც ფართო/ვრცელ ბევერიჯის-სისტემას სახელმწიფოს მოქალაქეთა უზრუნველყოფის პრინციპის მიხედვით, ისე ლუდვიგ ერჰარდის შემცირების ვერსიას(Die Schrumpfversion) სოციალურ-სახელმწიფოებრივი ინტერვენციის მიხედვით.[10] საპენსიო რეფორმის გამო, ხანდაზმულთა პენსია მეტად აღარ ითვლებოდა არსებობის შემწეობად-(სუბსიდია არსებობისთვის), არამედ, - როგორც ხელფასის ჩამნაცვლებლად. სტანდარტულ პენსიას ამიერიდან უნდა მოეცვა ყველა დაზღვეულ პირთა საშუალო ხელფასის 60% (1956 წელს ეს იყო მხოლოდ 34,5%). სხვა მოვლენების მსგავსად, საპენსიო რეფორმამ აღადგინა გერმანიის მოქალაქეების ნდობა კეთილდღეობის სახელმწიფოს (სოციალური სახელმწიფოებრიობის) მიმართ და მტკიცედ გააძლიერა საზოგადოებრივი მშვიდობა.(იხ.[3], S.197-198) 1957 წლიდან, სოციალური საბაზრო ეკონომიკის ფორმულა ერჰარდისეული ინტერპრეტაციით "გადაითარგმნა,სახალხო კაპიტალიზმად საბაზრო ეკონომიკისთვის, თვითმყოფადი კეთილდღეობის სახელმწიფოთი. მხოლოდ ამით იქცა სოციალური საბაზრო ეკონომიკის ცნება, შუა გზის ცენტრალური კონსესუსისა(თანხმობისა) და მშვიდობის ფორმულად.(იხ.[11] S.425)

ბაზრის ძალაუფლების წინააღმდეგ ბრძოლით (ანუ, მისი გაუქმებით), სრულყოფილი კონკურენციის(Die vollkommene Konkurrenz) შექმნა იყო ორდოლიბერალეების ცენტრალური საკითხი

(საზრუნავი/მისწრაფება/სურვილი), რაც ასევე ლეონარდ მიკსის მიერ იქნა წარმოდგენილი ეკონომიკის ფედერალურ სამინისტროში. თუმცა, გერმანული ინდუსტრიის წინააღმდეგობა კონკურენციის პირველ კანონპროექტთან დაკავშირებით, მაინც იყო მკაცრი და წარმატებული. ამასთან, ეს არა მხოლოდ კონცერნების ანგარებიდან იშვა, არამედ ასევე (იმ) რეალური საფრთხიდან, რომ კონცენტრაციის პროცესის რადიკალურ შეწყვეტა-აკრძალვას მკაცრი კონკურენციული პოლიტიკით, უცხოურ დიდ კონცერნებთან/კორპორაციებთან დაპირისპირებაში, დანაზოგის მასშტაბის(Der Skaleneffekt) საფუძველზე შეეძლო გერმანული ინდუსტრიის საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის საფრთხეში ჩაგდება. საბაზრო ეკონომიკის ორდოლიბერალური ეკონომიკური უტოპიის "გულუბრყვილო/მიამიტი,წარმოდგენა(იდეა), რომელიც მცირე და საშუალო საწარმოების არსებობას ემყარებოდა, გერმანიის ექსპორტზე ორიენტირებული ეკონომიკისთვის (საექსპორტო ეკონომიკა/ეკონომიკის საექსპორტო მხარე) და მთლიანად, ეკონომიკის გაჯანსაღებისთვის, საფრთხედ იქნა მიჩნეული.[12]

დაბოლოს, თავისუფალი კონკურენციის იდეალის/პრინციპების სასამსახუროდ, 1958 წელს გამოცემულ იქნა კანონი კონკურენციის შეზღუდვის წინააღმდეგ და დაფუძნდა ფედერალური ანტიმონოპოლიური კომიტეტი/სამსახური(Das Bundeskartellamt). პრინციპში კარტელები აიკრძალა, თუმცა გამონაკლისი დაიშვა პირობების, ფასდაკლების, საგარეო, სტრუქტურული კრიზისების, საექსპორტო და რაციონალიზაციის კარტელებისთვის (Konditionen-, Rabatt-, Auslads-, Strukturkrisen-, Export- und Rationalisierungskartelle)(იხ.[3] S.176; ვრცლად იხ. მონოგრაფია <<სოციალური საბაზრო ეკონომიკა [გერმანული მოდელი], გამომც., „ლოი“, თბილისი, 2020, გვ., 127-128) მაგრამ, ეს ორდოლიბერალური წარმოდგენებისგან ძლიერ იყო დაშორებული. ფრანც ბიომმა საჯაროდ აღიარა მარცხი იმ სფეროში, რომელიც ორდოლიბერალეების წარმოდგენით გერმანიის ეკონომიკური სისტემის(წესრიგის) საკვანძო/ძირითადი ელემენტი უნდა ყოფილიყო.(იხ.[12], S.34) ლეონარდ მიკსი ვალტერ ოიკენის საპირისპიროდ განმარტავდა: "ჩვენ სრული სერიოზულობით უნდა ვიფიქროთ იმაზე, რომ ამჟამად ვდისტანცირდეთ ახლანდელი ხელისუფლების კურსისგან. ადენაუერის კაბინეტი სულ უფრო მეტად ჩნდება როგორც ინტერესთა ხელისუფლება. სასოფლო-სამეურნეო და მძიმე ინდუსტრიული გავლენები/ძალები(ნაკადები/მი-

მართულებები) გაერთიანდა. ჩვენ არ შეგვიძლია ამის დიდხანს ყურება. მოგვიანებით იტყვიან, რომ ეს ჩვენი იდეები იყო”[13]. რაც შეეხება ლუდვიგ ერჰარდს, ის კანცლერ ადენაუერის საპირისპიროდ შენიშნავდა, რომ სულ უფრო რთული ხდება SPD-ს, როგორც პარტიის პოლიტიკური ოპონენტების მიერ გეგმიური ეკონომიკის დაგმობა-(მკაცრად) გაკრიტიკება, რადგან მათი ეკონომიკური პოლიტიკის კრიტიკა თითქმის მთლიანად კონცენტრირდება ეკონომიკური უსაფრთხოების ნაკლებობაზე. თუმცა, მას მაინც სჯეროდა, რომ ორდოლიბერალიზმის ეკონომიკურ თეორიაზე ორიენტირებულ ეკონომიკურ პოლიტიკას შეეძლო კონიუნქტურულ ციკლთა დაძლევა.[იხ.14](იხ. Alexander Nützenadel, 2011, S.244-245) მაგრამ ასევე, ლუდვიგ ერჰარდის თანაპარტიელებს შორის გაჩნდა გეგმიური და კონიუნქტურული პოლიტიკისგან თავშეკავების ნაწილობრივი კრიტიკა.

აღფრედ მიულერ-არმაკი მხარს უჭერდა (და ითხოვდა) სოციალური საბაზრო ეკონომიკის მეორე ფაზას და მის დაწყებას, რომელშიც კონიუნქტურულ პოლიტიკას გარკვეული როლი უნდა ეთამაშა. როდესაც მიულერ-არმაკმა, 1950-იანი წლების დასასრულს წამოაყენა სოციალური საბაზრო ეკონომიკის მეორე, სოციალურ-პოლიტიკური ფაზის/ეტაპის აუცილებლობის საკითხი, თავისი ტრადიციული ბირთვის მიღმა, საზოგადოებრივი სიკეთით/კეთილდღეობის უზრუნველყოფასთან მიმართებით, სოციალური პოლიტიკა განავრცო განათლებისა და ჯანდაცვის, ურბანული დაგეგმარებისა და ენერგეტიკის, და გარემოს დაცვის სფეროებზე.[იხ. 10](Hans Günter Hockerts, 2011, S.143f.)

სოციალურ პოლიტიკაში ადგილი ჰქონდა რაკეთილდღეობის სახელწიფოს შემდგომ გაფართოებას, 1972 წლის საპენსიო რეფორმამ აგრეთვე მოახდინა სადაზღვეო დაცვის (Der Versicherungsschutz) მოსახლეობის უფრო მეტ ნაწილზე განვრცობა/(გა)დაფარვა, როგორცაა თვითდასაქმებულები, სტუდენტები, დიასახლისები, ფერმერები და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონენი. თუმცა, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ კრიტიკოსებმა მასში ზოგადად, დაზღვევის ბუნების გაუფასურება-გაუზრალეობა დაინახეს.[იხ.3], S.498)

მიულერ-არმაკი მხარს უჭერდა სახელმწიფოს “სოციალურ ინტერვენციას, იმ პირობით, რომ ისინი “ექვემდებარებიან ბაზრის კონფორმიტეტის პრინციპს”[15](Dieter Cassel, Thomas Apolte, 1998, S.105), რაც ნიშნავს იმას, რომ მიიღება მხოლოდ იმგვარი პოლიტიკური ზომები, რომელიც უზრუნველყოფს

სოციალური მიზნის შექმნას, საბაზრო ინსტრუმენტების(ბაზრის აპარატის) ჩარევის გარეშე.[16] (Müller-Armack, Alfred: Soziale Marktwirtschaft., Stuttgart 1956 (Band 9), S.390)

1960-იანი წლების შუა ხანებში მომრავლდა ნიშნები, რომ რეკონსტრუქციის(აღმშენებლობის) ფაზის განსაკუთრებული ეკონომიკური მდგომარეობა სრულდებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ ზრდის ტემპები კვლავ შედარებით მაღალი იყო, რეტროსპექტივაში აშკარად ჩანდა, რომ ზრდა მცირდებოდა ციკლიდან ციკლამდე.[იხ. 14], S.295) 1966 წლის მიწურულს, ფედერაციული რესპუბლიკა შეეჯახა პირველ მუშუქ/მცირე რეცესიას, “რასაც ეკონომიკური სასწაულის ქვეყანა” სრულიად მოუმზადებელი შეხვდა.[იხ.3], S. 371) მისი ეკონომიკური პოლიტიკის გამო, ერჰარდი პირველად გააკრიტიკა არა მხოლოდ ოპოზიციამ, არამედ ბიზნეს-პრესამ და ეკონომიკის ექსპერტთა საბჭომ.[იხ.14], S.299) კრიზისს ჰქონდა ბევრად უფრო მძიმე და სერიოზული პოლიტიკური, ვიდრე ეკონომიკური შედეგები, რამაც ერჰარდის ეპოქის დასასრული მოიტანა.[იხ. 14], S.295)

კურტ ჰ. ბიდენკოფის აზრით, ფაქტობრივმა პოლიტიკურმა განვითარებამ ერჰარდის სურვილის საპირისპიროდ, რასაკვირველია უკვე გერმანიის ქრისტიან-დემოკრატიული კავშირის(Christlich Demokratische Union Deutschlands [CDU]) მმართველობის დროს, ყველა ასპექტში შეიძინა განსხვავებული მიმართულება; ერჰარდის მიერ პროპაგანდირებული/დეკლარირებული სახელმწიფოს შეზღუდვა პოლიტიკურად ვერ განხორციელდა.[17] 1974 წელს ლუდვიგ ერჰარდმა განაცხადა, რომ სოციალური საბაზრო ეკონომიკის ეპოქა დიდი ხანია დასრულდა, როცა მან დაინახა, თუ როგორ დიდად დაშორებოდა არსებული/მიმდინარე პოლიტიკა თავისუფლებასა და პირად პასუხისმგებლობაზე მის წარმოდგენებს.[18]

დასკვნა

მეორე მსოფლიო ომის დასასრულსა და პირველი ნავთობის კრიზისის შორის პერიოდი ხასიათდებოდა ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპებითა და შემოსავლების მატებით (ომისშემდგომი ბუმი). შემცირდა უმუშევრობა, შენარჩუნდა ფასების რელატიური (შედარებითი) სტაბილურობა და გაიზარდა დასაქმებულთა (მუშაკთა/თანამშრომელთა) შემოსავალი. ბრწყინვალე ომისშემდგომ ბუმს ადგილი ჰქონდა გერმანიაში, ზოგადად მთელ დასავლეთ ევროპასა და იაპონიაში. წამოყენებული იქნა თეზა,

რომ იმ სახალხო მეურნეობებმა/ეკონომიკებმა, რომლებიც 1945 წლის შემდეგ შედარებით ყველაზე დაბალ პროდუქტიულობას ავლენდნენ, 1970-იან წლებამდე ყველაზე მაღალ პროდუქტიულობის მატებასა და ეკონომიკურ ზრდას მიაღწიეს (დანევის/ანაზღაურების თეზა). ომის შემდგომი ბუმის ინტერპრეტაცია ეკონომიკის ისტორიკოსებსა და ეკონომისტებს შორის დღეს ჯერ კიდევ არ არის სრულიად ერთგვაროვანი. მაგრამ, გაჩნდა ფართო შეხედულება, რომ 1950-იანი წლების ბოლომდე, რეკონსტრუქციის ეფექტმა და 1970-იანი წლების დასაწყისამდე, დანევის/ანაზღაურების ეფექტმა არსებითი როლი ითამაშა.[19]

ჰერბერტ გირში, კარლ-ჰაინც პაკე და ჰოლგერ შმიდინგი გერმანიის ომის შემდგომ ბუმს ხსნიან ორდოლიბერალური წესრიგის პოლიტიკით. აღმასვლა იწყება საბაზრო-ეკონომიკური შოკური თერაპიით სავალუტო რეფორმის ფარგლებში (რასაც წინ უსწრებდა რეკონსტრუქციის პროცესი წარმოების მძლავრი გაფართოებით, რომელიც დაიწყო ჯერ კიდევ ერთი წლით ადრე სავალუტო რეფორმამდე, და რაც გადამწყვეტი წინაპირობა აღმოჩნდა სავალუტო რეფორმის წარმატებისთვის). ფრთხილმა მონეტარულმა და ფისკალურმა პოლიტიკამ განაპირობა უწყვეტი ბიუჯეტის პროფიციტი. 1950-იანი

წლების ზრდა იშვა დერეგულირებული ეკონომიკის სპონტანური საბაზრო ძალებით, ისევე როგორც კომპანიების (კორპორატიული) უხვი მოგებებით. შემდგომ, 1960-იანი წლებიდან მზარდმა რეგულირებამ, უფრო მაღალმა გადასახადებმა და ზრდადმა ხარჯებმა შეანელა ეკონომიკის პროგრესი.[20]

1960-იანი წლების შუა პერიოდში დაიწყო სოციალური საბაზრო ეკონომიკის მეორე ფაზა/ეტაპი, რადროსაც დემოკრატიული სოციალიზმის ეკონომიკური და სოციალურ-პოლიტიკური იდეები აყალიბებდა ამ ეკონომიკური სისტემის სტრუქტურას. ეს სტრუქტურა აგრეთვე საჯარო მოსაზრებებში დაუკავშირდა სოციალური საბაზრო ეკონომიკის კონცეფციას/ცნებას.(იხ.[6])

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა 1967 წლის სტაბილურობის კანონს, რამაც (კურსის ცვლილებით) განაპირობა აქტიურ კონიუნქტურულ(ეკონომიკურ) პოლიტიკაზე გადასვლა. ეკონომიკის მაშინდელმა მინისტრმა კარლ შილერმა მას უწოდა “საპროცესო პოლიტიკის ძირითადი (საკონსტიტუციო) კანონი”, რომელიც ავსებდა ანტიმონოპოლიური/ანტიკარტელური კანონის ძირითად მარეგულირებელ კანონს. მან ეს დაინახა, როგორც “ფრაიბურგული იმპერატივისა და კეინზიანური გზავნილის სიმბიოზი”[21]